

СТРУКТУРА МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЖИМУ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА В УКРАЇНІ

КУЧИНСЬКИЙ Ю.Д. - здобувач Державного науково-дослідного інституту МВС України

УДК 342.951(351)

В статті досліджено структуру механізму адміністративно-правового регулювання режиму воєнного имуществу в Україні; определено поняття механізму адміністративно-правового регулювання режиму воєнного имуществу и виділені основні елементи цього механізму; охарактеризовані елементи механізму адміністративно-правового регулювання режиму воєнного имуществу в Україні.

Ключові слова: механізм, елементи, військово майно, правовий режим, адміністративно-правове регулювання.

Постановка проблеми

Однією з особливостей правового режиму військового майна України є встановлення імперативної моделі його адміністративно-правового регулювання. При функціонуванні такої моделі особливо важливого значення набуває ефективність правового регулювання, що передбачає створення дієвого механізму розробки, прийняття та реалізації адміністративно-правових актів.

Досліджуючи питання механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна, необхідно враховувати його неоднорідну структуру, яка складається з відповідних елементів, що знаходяться в нерозривному взаємозв'язку між собою. Окреслення системи та характеристика цих елементів дозволить визначити особливості відповідного механізму та розробити напрямки його вдосконалення.

Актуальність теми дослідження підтверджується тим, що у науці адміністративного права не розроблено єдиного підходу до визначення механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна та його елементів, що й обумовлює актуальність теми даної статті.

Стан дослідження

Окремі аспекти визначення правового режиму військового майна в Україні досліджували такі вчені, як: Е. Г. Бойченко, І. О. Гайдамака, С. О. Іванов, І. В. Логінов, Т. О. Коломєць, В. П. Ольховець, С. Г. Стеценко, М. З. Романюк, В. С. Щербина та багато інших. Однак, на сьогоднішній день відсутні комплексні наукові роботи, присвячені визначенню елементів механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої теми.

Мета та завдання дослідження

Метою статті є визначення елементів механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: визначити поняття механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна та виділити основні елементи цього механізму; охарактеризувати елементи механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні.

Виклад основного матеріалу

Ефективність адміністративно-правового регулювання суспільних правовідносин в значній мірі обумовлена наявністю дієвого механізму такого регулювання, що передбачає злагоджене функціонування всіх його елементів. Такий механізм гарантує не тільки прийняття якісних актів адміністративно-правового регулювання, але і їх реалізацію, що забезпечує правову стабільність та законність у державі.

У науці адміністративного права під механізмом адміністративно-правового регулювання розуміють засоби функціонування єдиної системи такого регулювання з метою забезпечення прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, функціонування громадянського суспільства і держави [1, с. 214].

Механізм адміністративно-правового регулювання складається з певних елементів, які у безперервній взаємодії між собою утворюють системні зв'язки. Причому серед науковців превалює думка про необхідність розмежування органічних та функціональних елементів відповідного механізму.

Органічними складовими механізму адміністративно-правового регулювання є: 1) норми права - загальнообов'язкові правила поведінки, встановлені з метою регулювання суспільних відносин; 2) акти реалізації норм права - процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права; 3) правові відносини - вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права [2, с. 33].

У свою чергу, функціональні складові механізму адміністративно-правового регулювання включають: 1) юридичні факти - конкретні життєві обставини, з якими пов'язані виникнення, зміна та припинення адміністративно-правових відносин; 2) правову свідомість суб'єктів адміністративно-правового регулювання – система відображення правової дійсності у поглядах, почуттях, уявленнях людей про право; 3) законність – правовий режим суспільного життя, який характеризується неухильним дотриманням норм права всіма суб'єктами правових відносин; 4) акти тлу-

мачення норм права; 5) акти застосування норм права [3, с. 12-13].

Відтак, саме органічні елементи механізму адміністративно-правового регулювання безпосередньо складають зміст процедури регулювання, створюють базову основу процесу розробки, прийняття та реалізації адміністративного законодавства, а також ефективності застосування інших засобів адміністративно-правового регулювання.

Тому можна погодитись з думкою С. Г. Стеценка про те, що органічні складові частини визначають суть самого механізму, тобто без них не може відбуватись процес адміністративно-правового регулювання. У той самий час функціональними складовими частинами можуть вважатись ті, котрі значною мірою впливають на зазначений механізм, його вираженість та ефективність, водночас вони не є обов'язковими елементами [2, с. 33].

Тобто виділення функціональних елементів в механізмі адміністративно-правового регулювання обумовлено специфікою сфери такого регулювання. При цьому органічні елементи механізму матимуть однаковий склад, а функціональні можуть відрізнятися.

Для визначення поняття та структури механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна необхідно з'ясувати особливості відповідного режиму.

Т. П. Мінка, досліджуючи онтологічну сутність правових режимів, зробив висновок, що правовий режим як самостійна правова категорія хоча й розглядається науковцями в різних аспектах, однак головна особливість полягає в тому, що у будь-якому разі він встановлюється, змінюється, припиняється та забезпечується правом. Поза правовою системою він не може існувати априорі. Поза правовою системою діють режими, які не передбачають юридичного втручання в регулювання відносин та не врегульовані правовими нормами. На думку науковця, неможливо визначити такий правовий режим, який би був встановлений поза політичною волею держави, інакше така держава не є суверенною [4, с. 125]. Можна погодитись з такою точкою зору, адже, як прави-

ло, правові режими носять назву «правових» у зв'язку із тим, що вони встановлюються на підставі норм права.

О. В. Адабаш вважає, що сутність будь-якого адміністративно-правового режиму полягає у сукупності заходів адміністративно-правового впливу, передбачених законом, що встановлюють межі поведінки, визначають заборони та обмеження щодо вчинення окремих дій, забезпечується засобами державного примусу, яким наділені компетентні органи чи особи, метою якого є забезпечення безпеки держави в цілому або в окремих, важливій для неї сфері діяльності [5, с. 39].

Правовий режим військового майна характеризується рядом особливостей. Наприклад, М. З. Романюк, досліджуючи один із видів військового майна – землі оборони, виділив такі ознаки їх правового режиму: 1) можливість перебування земель оборони лише в державній та комунальній власності; 2) можливість їх надання визначеному колу суб'єктів для розміщення і постійної діяльності; 3) використання земель оборони відповідними суб'єктами на праві постійного землекористування; 4) істотне обмеження на землях оборони права загального землекористування; 5) можливість створення навколо військових частин та оборонних об'єктів, а також у межах прикордонної смуги, зон з особливим режимом використання земель; 6) можливість передачі земель оборони у вторинне користування господарюючим суб'єктам для визначених законом потреб без зміни їх цільового призначення; 7) функціонування особливої системи органів управління у сфері використання та охорони земель оборони [6, с. 16].

Дослідження адміністративного законодавства [7; 8; 9] у сфері регулювання режиму військового майна в Україні дозволяє виділити такі структурні елементи його механізму:

1) акти адміністративно-правового регулювання, організаційні акти та акти реалізації;

2) принципи, цілі та завдання адміністративно-правового режиму військового майна в Україні;

3) адміністративно-правові та інші правовідносини, що виникають у сфері використання військового майна в Україні;

4) адміністративна відповідальність за порушення режиму військового майна в Україні.

Охарактеризуємо кожний з означених елементів.

Так, розглядаючи перший структурний елемент механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні, необхідно вказати на таку особливість, як наявність у системі елементів, крім актів адміністративно-правового регулювання та актів реалізації, актів організаційного забезпечення, зокрема, стратегічних актів, планів, бюлетенів тощо.

Відповідно до Закону України «Про організацію оборонного планування» [8] матеріальне забезпечення Збройних Сил України здійснюється на основі довгострокового, середньострокового та короткострокового планування. При цьому оборонне планування ґрунтується на таких актах, як Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки, Стратегічний оборонний бюлетень (концептуальний довгостроковий програмний документ з реформування та розвитку Збройних Сил України та інших складових Воєнної організації держави), директива з оборонного планування (документ, який визначає основні показники оборонного планування), державні програми розвитку Збройних Сил України та інших військових формувань (програми, що розробляються центральними органами виконавчої влади, які здійснюють керівництво військовими формуваннями, з метою визначення перспективних цілей, завдань та практичних заходів організаційно-технічного і соціально-економічного характеру).

Означені акти є основою для розробки довгострокових, середньострокових та короткострокових планів забезпечення Збройних Сил України майном. Крім того, стратегічні та планові документи є основою для розробки нормативно-правових актів.

У системі актів правового регулювання режиму військового майна важливе значення мають акти реалізації. Наприклад, у 2015-2016 рр. Міністерство оборони Укра-

їни своїми наказами затвердило Порядок списання військового майна у Збройних Силах України [10] та Інструкцію з організації охорони та захисту військового майна, яке знаходиться на території державних підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, силами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України [11].

Акти реалізації приймаються з метою деталізації положень нормативно-правових актів та визначення конкретних способів та методів реалізації цих положень.

Наступним елементом механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна є принципи, цілі та завдання адміністративно-правового режиму військового майна в Україні.

Метою адміністративно-правового регулювання режиму військового майна слід вважати упорядкування правовідносин у сфері обігу військового майна, а також визначення повноважень органів військового управління та посадових осіб щодо управління цим майном.

Відповідно до означеної мети можна виділити такі завдання адміністративно-правового регулювання: 1) визначення системи суб'єктів управління військовим майном, розподіл між ними відповідальності за дотримання режиму військового майна; 2) визначення порядку планування, замовлення, закупівлі, обліку, використання, інвентаризації, списання та утилізації військового майна; 3) встановлення підстав та видів юридичної відповідальності за порушення режиму військового майна тощо.

Основними принципами адміністративно-правового регулювання в цій сфері є диференційований підхід до визначення складу військового майна, централізоване управління та контроль за забезпеченням правового режиму військового майна, спеціальний порядок обліку, інвентаризації, зберігання, списання, використання та передача військового майна тощо.

Окремим елементом механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна є адміністративно-правові та інші правовідносини, що виникають у сфері використання військового майна в

Україні. Зокрема, до інших видів правовідносин належать фінансові правовідносини, що виникають у процесі організації оборонного планування та замовлення військового майна, адміністративно-процесуальні правовідносини, що виникають у процесі притягнення посадових та інших осіб, винних у порушенні режиму військового майна, до адміністративної відповідальності, службово-трудова правовідносини та ін.

Важливим елементом механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна є адміністративна відповідальність за порушення режиму військового майна в Україні. Так, відповідно до ст. 12 Закону України «Про державне оборонне замовлення» у разі нецільового використання бюджетних коштів відповідальність несуть державні замовники згідно із законом. У разі невиконання або неналежного виконання оборонного замовлення винна сторона відшкодовує іншій стороні завдані нею збитки в порядку, передбаченому законом. У разі ухилення виконавця, визначеного в порядку, передбаченому законодавством, від укладення державного контракту такий виконавець несе відповідальність згідно із законом [9].

Крім того, Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність за такі види правопорушень: неправомірне використання державного майна (ст. 184-1), необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 172-12), зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст. 172-13), порушення правил поведіння із зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 172-19) та ін. [12].

Таким чином, проведений у даній статті науково-правовий аналіз дозволяє сформулювати поняття механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні як систему адміністративно-правових засобів та інших елементів, пов'язаних між собою, які у комплексі забезпечують стабільність правового режиму військового майна, його дотримання всіма суб'єктами правовідносин.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено структуру механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні; визначено поняття механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна та виділено основні елементи цього механізму; охарактеризовано елементи механізму адміністративно-правового регулювання режиму військового майна в Україні.

Література

1. Адміністративне право України. Т. 1. Загальне адміністративне право: навчальний посібник / [В. В. Галуцько, В. І. Курило, С. О. Короєд, О. Ю. Дрозд, І. В. Гиренко, О. М. Єщук, І. М. Риженко, А. А. Іванищук, Р. Д. Саунін, І. М. Ямкова]; за ред. проф. В. В. Галуцька. – Херсон : Гринь Д.С., 2015. – 272 с.
2. Стеценко С. Г. Механізм адміністративно-правового регулювання: сучасні проблемні питання / С. Г. Стеценко // Актуальні проблеми держави і права. – 2007. – С. 31-34.
3. Адміністративне право України: підручник / за заг.ред. д.ю.н., проф. Коломоєць Т.О. – К. : «Истина», 2008. – 457 с.
4. Мінка Т. П. Онтологічна характеристика правового режиму / Т. П. Мінка / Право і суспільство. – 2012. – № 3. – С. 123-127.
5. Адабаш О. В. Поняття, сутність та ознаки адміністративно-правових режимів / О. В. Адабаш // Європейські перспективи. – 2013. – № 12. – С. 36-40.
6. Романюк М. З. Правовий режим земель оборони України: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природо-ресурсне право» / Романюк Михайло Зіновійович. – К.. 2013. – 21 с.

SUMMARY

In the article the structure of the mechanism of administrative and legal regulation of munitions in Ukraine; The concept of the mechanism of administrative and legal regulation of munitions and highlights the main elements of this mechanism; described elements of the mechanism of administrative and legal regulation of munitions in Ukraine.

7. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: Закон України від 21.09.1999 № 1075-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 48. – Ст. 407.
8. Про організацію оборонного планування: Закон України від 18.11.2004 № 2198-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 4. – Ст. 97.
9. Про державне оборонне замовлення: Закон України від 03.03.1999 № 464-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 17. – Ст. 111.
10. Про затвердження Порядку списання військового майна у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 12.01.2015 № 17 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 14. – Ст. 367.
11. Про затвердження Інструкції з організації охорони та захисту військового майна, яке знаходиться на території державних підприємств, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, силами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 30.03.2016 № 172 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 38. – Ст. 1471.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – додаток до № 51. – Ст. 1122.